

การวิเคราะห์ ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย

Stakeholder Analysis for Policy Success

ใครได้-เสีย

ผู้ได้รับผลกระทบ

ใครมีอำนาจ

ผู้มีอิทธิพลต่อนโยบาย

ใครต้องร่วมมือ

พันธมิตรที่สำคัญ

LEARNING OBJECTIVES

วัตถุประสงค์ การเรียนรู้

01

ระบุและจัดกลุ่ม Stakeholders

สามารถระบุและจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างเป็นระบบ แยกประเภทตามลักษณะและบทบาท

02

ใช้เครื่องมือวิเคราะห์

ใช้ Stakeholder Matrix และ Power/Interest Grid ในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญ

03

วางกลยุทธ์การมีส่วนร่วม

วางแผนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมที่เหมาะสมตามระดับอำนาจและความสนใจของแต่ละกลุ่ม

THE IMPORTANCE

ทำไมต้องวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ลดแรงต้านทาน

ระบุกลุ่มที่อาจคัดค้านล่วงหน้า เตรียมแผนรับมือและลดความขัดแย้งก่อนเกิดปัญหา

รวบรวมข้อมูลเชิงลึก

ได้รับข้อมูลและมุมมองจากผู้มีประสบการณ์ตรง ช่วยปรับปรุงการออกแบบนโยบาย

เพิ่มแรงสนับสนุน

สร้างพันธมิตรที่เข้มแข็ง รวบรวมแรงสนับสนุนจากกลุ่มที่มีอิทธิพล

ประเมินความเสี่ยง

ระบุความเสี่ยงเชิงการเมืองและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ

🔄 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย = กุญแจสู่ความสำเร็จของนโยบาย

ขั้นตอนการระบุ Stakeholders

State Actors

- หน่วยงานรัฐ
- รัฐสภา
- ศาล
- ห้องถิ่น

Non-State

- ภาคประชาสังคม
- สื่อมวลชน
- สถาบันการศึกษา
- กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

Private Sector

- ภาคธุรกิจ
- สมาคมการค้า
- หอการค้า
- ผู้ประกอบการ

Civil Society

- NGO
- ชุมชน
- กลุ่มผู้บริโภค
- กลุ่มเปราะบาง

International

- องค์กรระหว่างประเทศ
- ทูตานุทูต
- หน่วยงาน UN
- องค์กรพัฒนา

💡 **หลักการสำคัญ:** อย่าจำกัดขอบเขตแค่หน่วยงานรัฐ ต้องมองหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน

Stakeholder Inventory

ผู้กำหนดนโยบาย

รัฐมนตรี ข้าราชการระดับสูง สภานิติบัญญัติ ผู้มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้าย

ผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ผู้ให้บริการสาธารณสุข ผู้ดำเนินการตามนโยบาย

ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง

กลุ่มเป้าหมายหลักของนโยบาย ผู้ป่วย ผู้ใช้บริการ ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ

ผู้ได้รับผลกระทบโดยอ้อม

ครอบครัวผู้ป่วย ชุมชนรอบข้าง ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สังคมโดยรวม

ผู้สนับสนุน

กลุ่มที่เห็นด้วยกับนโยบาย ผู้ที่จะได้รับประโยชน์ องค์กรที่สนับสนุน

ผู้คัดค้าน

กลุ่มที่อาจได้รับผลกระทบเชิงลบ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบาย กลุ่มที่มีผลประโยชน์ขัดแย้ง

ข้อควรระวัง: อย่าลืมกลุ่มเปราะบางที่ไม่มีเสียง แม้จะมีอิทธิพลต่ำแต่ได้รับผลกระทบสูง

Stakeholder Attributes

ลักษณะสำคัญ 3 ประการที่ต้องวิเคราะห์

Interest (ความสนใจ)

ระดับผลกระทบที่จะได้รับ จากนโยบาย — กระทบมาก = สนใจมาก = ต้องการมีส่วนร่วมมาก

ตัวอย่าง

ผู้ป่วยได้รับผลกระทบสูง → สนใจสูง

Influence (อิทธิพล)

ความสามารถในการชี้ขาด หรือส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจ — อิทธิพลสูง = ต้องจัดการใกล้ชิด

ตัวอย่าง

รัฐมนตรีมีอำนาจตัดสินใจ → อิทธิพลสูง

Position (ท่าที)

จุดยืนต่อนโยบาย — สนับสนุน / เป็นกลาง / คัดค้าน — ใช้วางแผนการสื่อสารและการมีส่วนร่วม

ตัวอย่าง

ภาคธุรกิจอาจคัดค้านหากกระทบกำไร

i หลักการ: ต้องแยก "ผู้ได้รับผลกระทบ" กับ "ผู้มีอำนาจตัดสินใจ" — บางกลุ่มอาจได้รับผลกระทบสูงแต่มีอิทธิพลต่ำ

Stakeholder Analysis Matrix

Stakeholder	Interest	Influence	Position	Proposed Strategy
กระทรวงสาธารณสุข	High	High	Support	Manage Closely - ประชุมประจำ
สปสช.	High	Med	Support	Involve - ร่วมวางแผน
รพ.เอกชน	High	Med	Neutral	Consult - ปรึกษา หาประโยชน์ร่วม
ผู้ป่วย	High	Low	Support	Keep Informed - สื่อสารสม่ำเสมอ
ภาคธุรกิจประกัน	Med	Med	Oppose	Monitor - เฝ้าระวัง หาจุดรวม

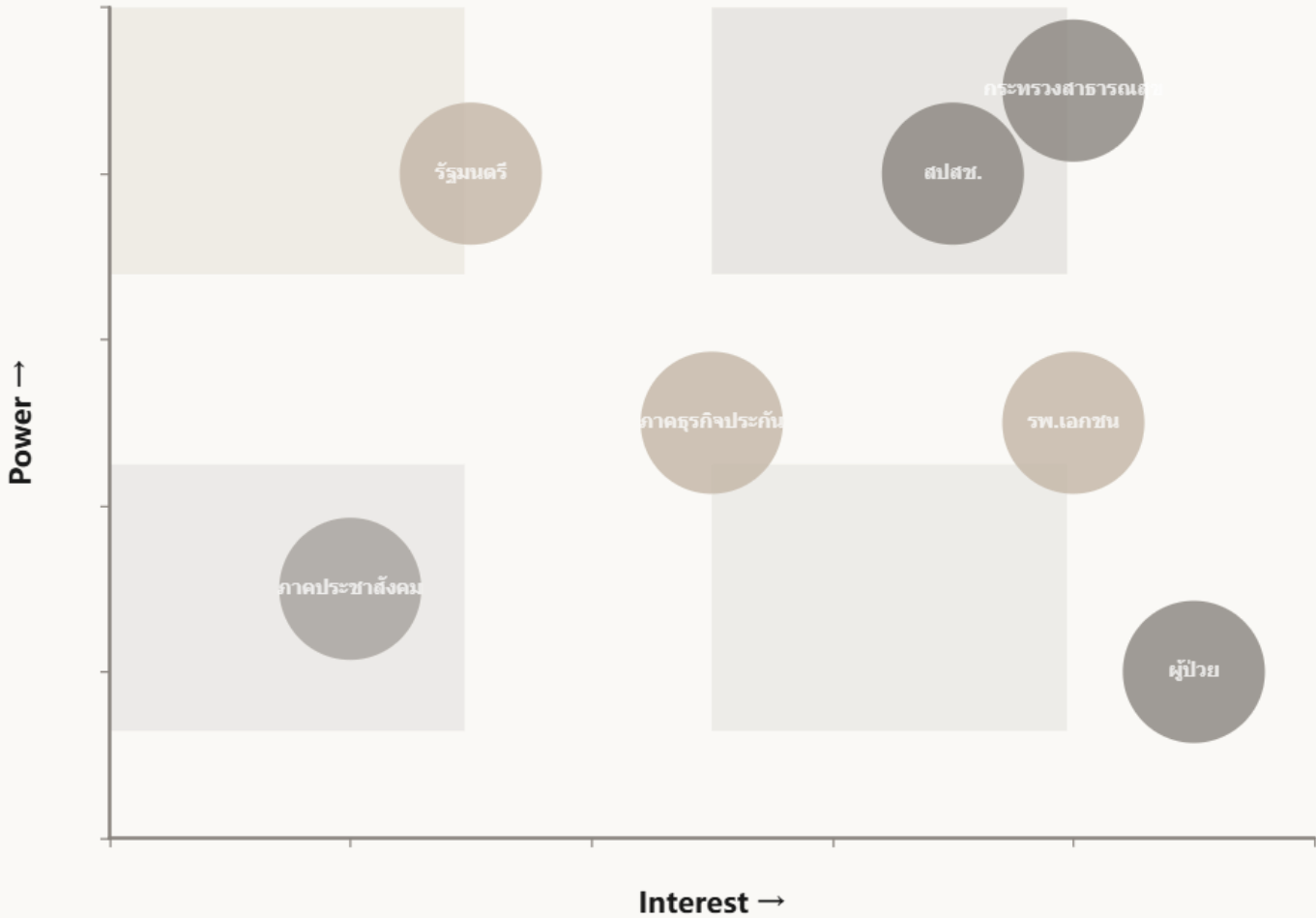
Interest: Low / Med / High

Influence: Low / Med / High

Position: Oppose / Neutral / Support

Power/Interest Grid

เครื่องมือจัดกลุ่มตามอำนาจและความสนใจ

■ High Power / High Interest

Manage Closely
ผู้มีอำนาจและสนใจสูง ต้องจัดการใกล้ชิดที่สุด

■ High Power / Low Interest

Keep Satisfied
ผู้มีอำนาจแต่สนใจน้อย ต้องรักษาความพอใจ

■ Low Power / High Interest

Keep Informed
ผู้สนใจสูงแต่อำนาจน้อย ต้องสื่อสารสม่ำเสมอ

■ Low Power / Low Interest

Monitor
ผู้มีอำนาจและสนใจต่ำ เฝ้าระวังเป็นครั้งคราว

กลยุทธ์การมีส่วนร่วมตาม Quadrant

Manage Closely

High Power / High Interest

- ✓ ประชุมสม่ำเสมอ
- ✓ ร่วมตัดสินใจ
- ✓ สร้างพันธมิตร
- ✓ แก้ไขปัญหาร่วมกัน

ตัวอย่าง: กระทรวงสาธารณสุข, สปสช.

Keep Satisfied

High Power / Low Interest

- ✓ รายงานสรุปผล
- ✓ ไม่รบกวนบ่อย
- ✓ ตอบข้อซักถาม
- ✓ รักษาความไว้วางใจ

ตัวอย่าง: รัฐมนตรี, ผู้บริหารระดับสูง

Keep Informed

Low Power / High Interest

- ✓ สื่อสารสม่ำเสมอ
- ✓ อธิบายผลกระทบ
- ✓ รับฟังข้อเสนอแนะ
- ✓ สร้างความเข้าใจ

ตัวอย่าง: ผู้ป่วย, ผู้ใช้บริการ

Monitor

Low Power / Low Interest

- ✓ เผื่อระวังท่าที
- ✓ ไม่ใช้ทรัพยากรมาก
- ✓ สื่อสารตามความจำเป็น
- ✓ ติดตามการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่าง: ภาคประชาสังคมทั่วไป

Stakeholder Positioning

ระบุหาที่ของแต่ละกลุ่มต่อนโยบาย

Strong Support

สนับสนุนแรง

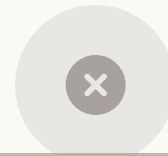
Support

สนับสนุน

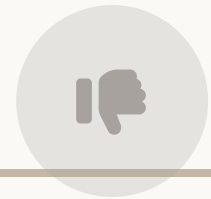
Neutral

เป็นกลาง

Opposition

คัดค้าน

Strong Opposition

คัดค้านแรง

📣 การใช้งาน

ใช้สำหรับ วางแผนการสื่อสาร กลุ่มที่คัดค้านต้องใช้กลยุทธ์การโน้มน้าว ส่วนกลุ่มสนับสนุนสามารถเป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนนโยบาย

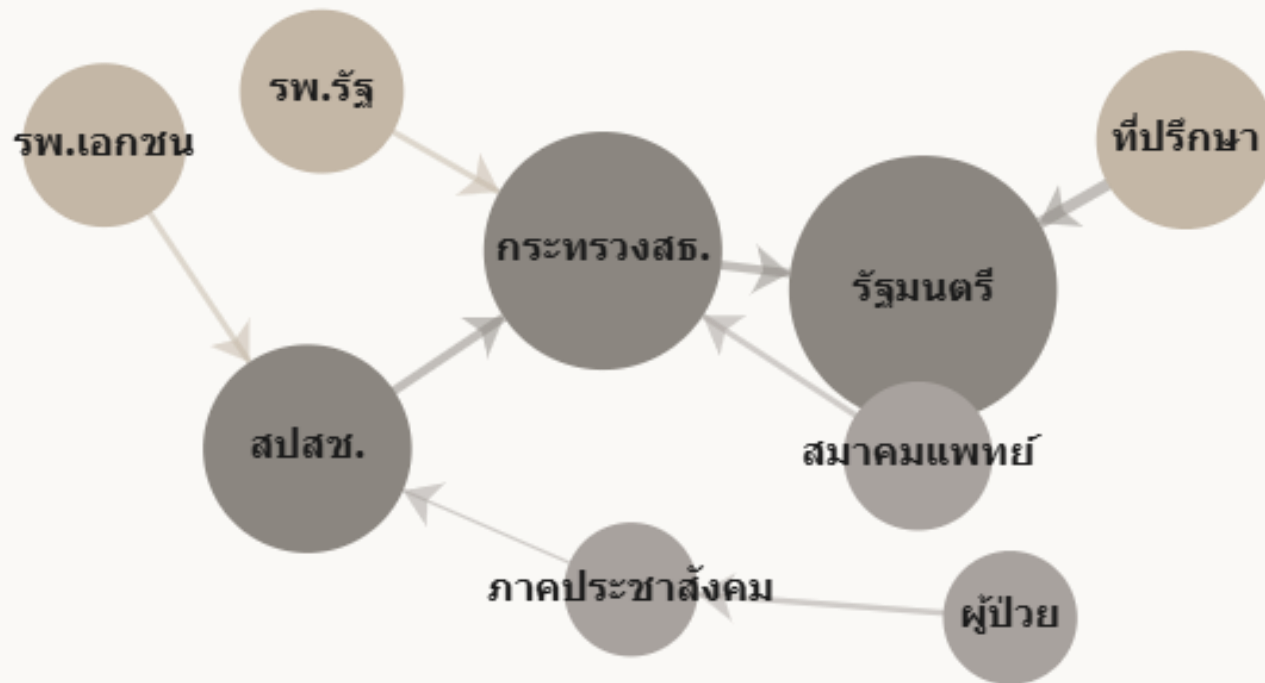
↔ ทำที่เปลี่ยนได้

หาที่ของ stakeholder **ไม่คงที่** อาจเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนานโยบาย การสื่อสารที่ดีอาจเปลี่ยนผู้คัดค้านให้เป็นกลางหรือสนับสนุนได้

💡 **กลยุทธ์:** สร้างพันธมิตรจากกลุ่มสนับสนุน → โน้มน้าวกลุ่มเป็นกลาง → จัดการกลุ่มคัดค้าน

Influence Mapping

เข้าใจเครือข่ายอิทธิพลที่ซ่อนอยู่

🔧 อิทธิพลผ่านเครือข่าย

บางกลุ่มมีอิทธิพล ไม่ใช่จากตำแหน่ง แต่จากเครือข่าย
ความสัมพันธ์ การรู้จักผู้มีอิทธิพล การเป็นที่ปรึกษา

✚ ทิศทางอิทธิพล

ลูกศรแสดง ทิศทางการส่งอิทธิพล ความหนาของเส้น
แสดงระดับความสัมพันธ์ ความถี่ในการติดต่อ

🔍 ผู้มีอิทธิพลแฝง

ระบุ gatekeepers หรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจ อาจ
เป็นที่ปรึกษา ผู้ช่วย หรือคนในครอบครัว

💡 การใช้ประโยชน์

ใช้แผนที่นี้เพื่อ หาช่องทางเข้าถึง ผู้มีอำนาจ หรือระบุ
พันธมิตรที่สามารถช่วยโน้มน้าวกลุ่มอื่น

Engagement Tactics

5 ระดับการมีส่วนร่วม (Arnstein's Ladder)

5	Empower (มอบอำนาจ)	ให้อำนาจตัดสินใจแก่ stakeholders โดยตรง ใช้อำนาจกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญและได้รับผลกระทบโดยตรง	ตัวอย่าง คณะกรรมการผู้ป่วย
4	Collaborate (ร่วมมือ)	ร่วมกันวางแผนและตัดสินใจ ทำงานเป็นทีมกับ stakeholders ตั้งแต่ต้นกระบวนการ	ตัวอย่าง คณะทำงานร่วม
3	Involve (มีส่วนร่วม)	ให้ stakeholders มีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน รับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง	ตัวอย่าง เวทีรับฟังความเห็น
2	Consult (ปรึกษา)	ขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แต่การตัดสินใจยังอยู่ที่ผู้กำหนดนโยบาย	ตัวอย่าง การสำรวจความคิดเห็น
1	Inform (แจ้งให้ทราบ)	แจ้งข้อมูลให้ stakeholders ทราบอย่างเดียว ไม่มีการรับฟังความคิดเห็น	ตัวอย่าง ประชาสัมพันธ์

↑ **หลักการ:** เลือกระดับการมีส่วนร่วมตามความสำคัญของ stakeholder และลักษณะของนโยบาย

Conflict & Trade-offs

ระบุและจัดการความขัดแย้งเชิงนโยบาย

⚠ แหล่งความขัดแย้ง

1. ผลประโยชน์ตรงกันข้าม — กลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์ อีกกลุ่มเสียประโยชน์
2. ค่านิยมต่างกัน — มุมมองต่อปัญหาและทางแก้ไขไม่ตรงกัน
3. ข้อมูลไม่สอดคล้อง — มีข้อมูลหรือหลักฐานที่ขัดแย้งกัน
4. ความไม่ไว้วางใจ — ประวัติความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในอดีต

⚖ ตัวอย่าง Trade-offs

คุณภาพ vs ค่าใช้จ่าย — ผู้ป่วยต้องการบริการดี รัฐต้องการควบคุมบ
การเข้าถึง vs ความยั่งยืน — ขยายสิทธิ์ vs ความสามารถในการจ่าย
ภาครัฐ vs ภาคเอกชน — บทบาทและผลประโยชน์ที่แตกต่าง
ระยะสั้น vs ระยะยาว — ผลลัพธ์ทันที vs ประโยชน์ในอนาคต

☰ วิธีการบริหารความขัดแย้ง

ไต่สวนหาข้อเท็จจริง
สร้างความเข้าใจร่วม

เจรจาหาจุดร่วม
win-win solutions

โปร่งใส
เปิดเผยข้อมูล

สร้างความไว้วางใจ
ผ่านการทำงานร่วม

💡 **หลักสำคัญ:** ความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไป หากจัดการอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม อาจนำไปสู่นโยบายที่ดีกว่า

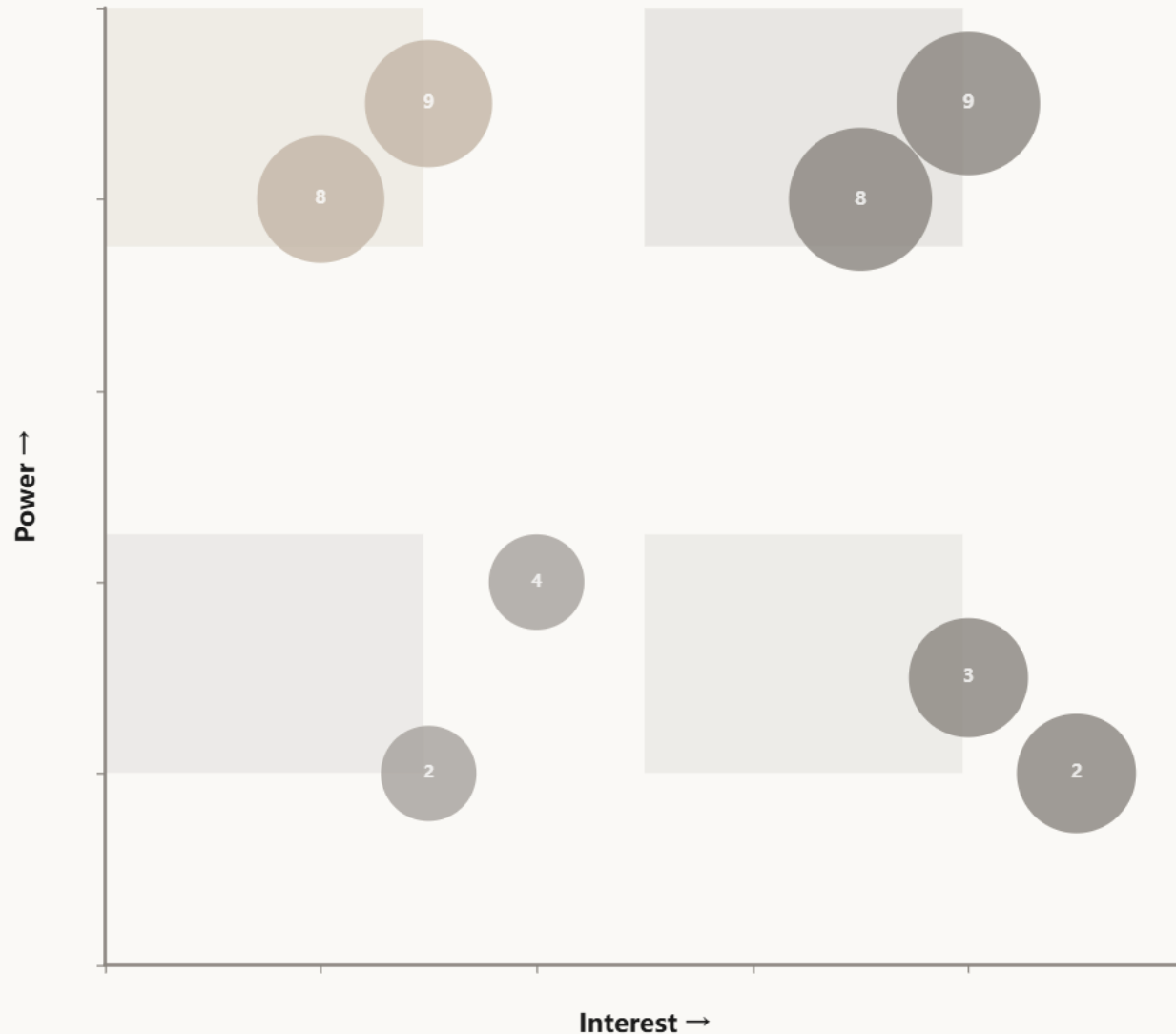
ตัวอย่าง: UCS Stakeholder Matrix

กรณีศึกษาระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UCS)

Stakeholder	Interest	Influence	Position	Strategy
กระทรวงสาธารณสุข	High	High	Support	Manage Closely - ผู้ดำเนินการหลัก
สปสช.	High	High	Support	Manage Closely - ผู้จัดการกองทุน
รพ.เอกชน	High	Med	Neutral	Involve - ต้องการความร่วมมือ
ผู้ป่วย/ประชาชน	High	Low	Support	Keep Informed - ผู้รับบริการ
ภาคธุรกิจประกัน	Med	Med	Oppose	Monitor - กระทบธุรกิจ
ภาคประชาสังคม	Med	Low	Support	Keep Informed - ผู้ติดตาม

💡 บทเรียน: UCS สำเร็จเพราะจัดการกลุ่ม High Power/High Interest ได้ดี และสร้างความเข้าใจกับประชาชน

ตัวอย่าง: Power/Interest Grid ของ UCS

High Power / High Interest Manage Closely

- กระทรวงสาธารณสุข
- สปสช.

ประชุมรายเดือน ร่วมตัดสินใจ

High Power / Low Interest Keep Satisfied

- รัฐมนตรี
- สถาบันบัญญัติ

รายงานผลสรุป ไม่รบกวนบ่อย

Low Power / High Interest Keep Informed

- ผู้ป่วย
- รพ.ชุมชน

สื่อสารสม่ำเสมอ รับฟังข้อเสนอแนะ

Low Power / Low Interest Monitor

- ภาคธุรกิจประกัน
- องค์กรระหว่างประเทศ

เฝ้าระวังเท่าที่ สื่อสารตามจำเป็น

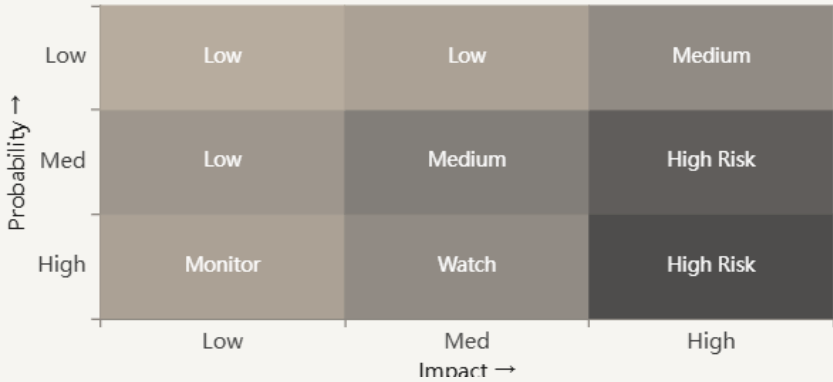
Stakeholder Risks

ประเมินความเสี่ยงเชิงการเมือง

! ประเภทความเสี่ยง

- 1. ผู้คัดค้านแรง — อาจหยุดนโยบายผ่านกลไกทางกฎหมายหรือการเมือง
- 2. การเปลี่ยนแปลงท่าที — ผู้สนับสนุนอาจเปลี่ยนเป็นคัดค้านหากได้รับผลกระทบ
- 3. การสูญเสียพันธมิตร — ขาดการสื่อสารทำให้สูญเสียผู้สนับสนุนสำคัญ
- 4. การรวมตัวของกลุ่มต้าน — กลุ่มคัดค้านหลายกลุ่มรวมตัวกัน

🔥 Risk Heat Map

🛡️ วิธีการลดความเสี่ยง

ระบุล่วงหน้า
ประเมินความเสี่ยงตั้งแต่เริ่ม

สื่อสารโปร่งใส
ลดความไม่เข้าใจ

สร้างพันธมิตร
เพิ่มแรงสนับสนุน

ติดตามสม่ำเสมอ
จับสัญญาณเปลี่ยนแปลง

i หลักการ: ความเสี่ยงที่ไม่ได้ประเมิน = ความเสี่ยงที่ไม่ได้จัดการ ต้องติดตามและปรับกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง

COMMUNICATION STRATEGY

Communication Plan

วางแผนการสื่อสารตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

Stakeholder	Key Message	Channel	Frequency	Owner
กระทรวงสธ.	ความคืบหน้า ปัญหา แนวทางแก้ไข	ประชุม รายงาน	รายเดือน	ผอ.โครงการ
สปสช.	ข้อมูลกองทุน ผลการดำเนินงาน	ประชุม อีเมล	รายเดือน	ทีมงาน
รพ.เอกชน	อัตราจ่าย เงื่อนไข การเบิกจ่าย	สัมมนา จดหมาย	รายไตรมาส	ฝ่ายประสานงาน
ผู้ป่วย	สิทธิประโยชน์ วิธีใช้บริการ	สื่อสังคมออนไลน์ โบรชัวร์	ต่อเนื่อง	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
ภาคธุรกิจประกัน	ผลกระทบ โอกาส การปรับตัว	อีเมล ประชุม	ตามจำเป็น	ฝ่ายนโยบาย
ภาคประชาสังคม	ความโปร่งใส การติดตามตรวจสอบ	เว็บไซต์ รายงาน	รายไตรมาส	ฝ่ายประชาสัมพันธ์

Key Message

ข้อความที่ต้องการสื่อสารต่อแต่ละกลุ่ม

Channel

ช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

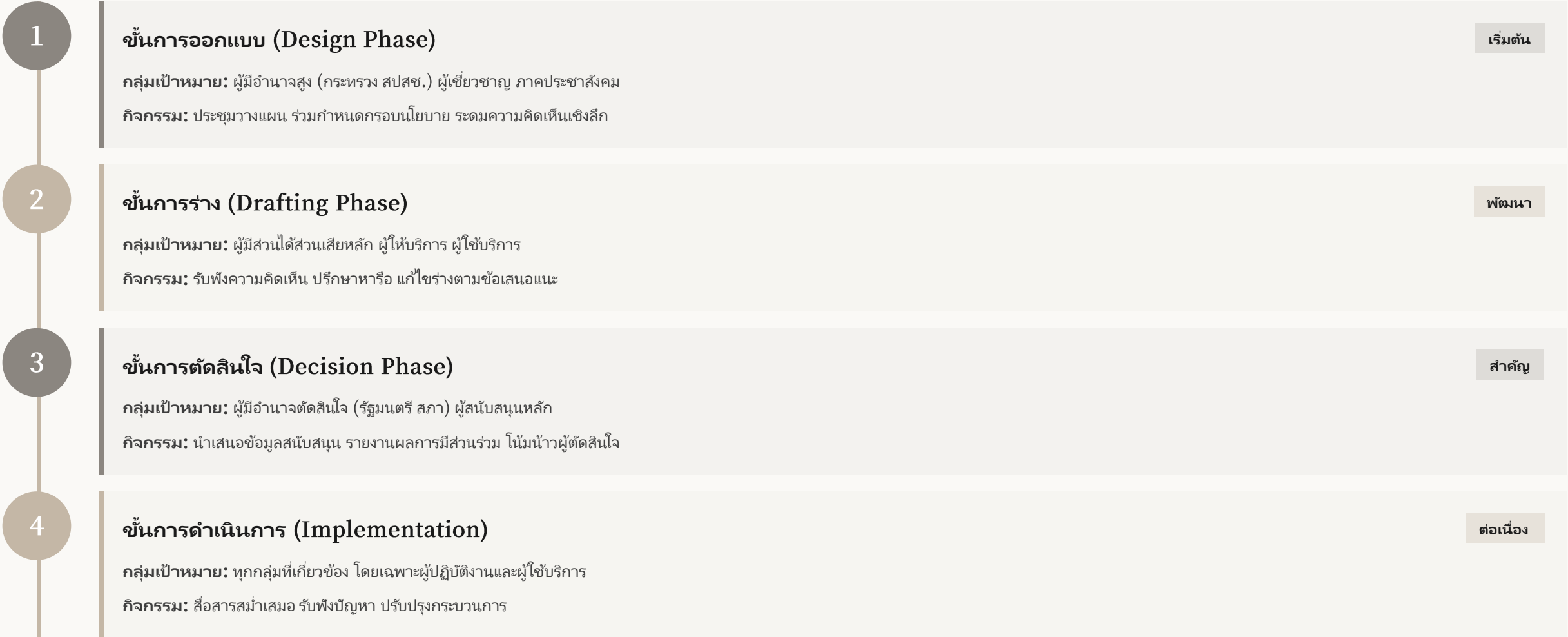

Owner

ผู้รับผิดชอบการสื่อสาร

Timing & Sequencing

จัดลำดับการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนนโยบาย

💡 **หลักการ:** เริ่มจากผู้มีอำนาจสูงก่อนเพื่อสร้าง momentum จากนั้นขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆ

DYNAMIC ANALYSIS

Monitoring & Update

การวิเคราะห์ต้องอัปเดตเมื่อบริบทเปลี่ยน

🔄 ทำไมต้องอัปเดต?

- อิทธิพลเปลี่ยนแปลงได้ — การย้ายตำแหน่ง การเลือกตั้ง การรวมตัวของกลุ่ม
- ท่าทีเปลี่ยนแปลงได้ — ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง การสื่อสารที่ดีขึ้น
- บริบทเปลี่ยนแปลง — สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
- นโยบายพัฒนา — ขั้นตอนต่างๆ ต้องการกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

📈 ตัวชี้วัดการติดตาม

- ระดับอิทธิพล — มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหรืออำนาจหรือไม่
- ท่าทีต่อนโยบาย — สนับสนุน เป็นกลาง หรือคัดค้าน
- ระดับการมีส่วนร่วม — เข้าร่วมกิจกรรม ตอบสนองการสื่อสาร
- ความสัมพันธ์ — ความไว้วางใจ ความถี่ในการติดต่อ

🕒 ความถี่ในการทบทวน

รายเดือน

กลุ่ม High Power/High Interest

รายไตรมาส

กลุ่ม High Power/Low Interest

รายไตรมาส

กลุ่ม Low Power/High Interest

รายปี

กลุ่ม Low Power/Low Interest

⚠️ **สัญญาณเตือน:** การไม่เข้าร่วมประชุม การเปลี่ยนแปลงท่าที การรวมตัวของกลุ่มคัดค้าน

OUTPUTS

Deliverables

ผลลัพธ์ที่ต้องได้จากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

Stakeholder Matrix

ตารางวิเคราะห์ครบถ้วน แสดง Interest/Influence/Position/Strategy ของแต่ละกลุ่ม

✓ รายชื่อครบทุกกลุ่ม

Power/Interest Grid

แผนภาพจัดกลุ่มตามอำนาจและความสนใจ พร้อมกลยุทธ์การมีส่วนร่วมที่ชัดเจน

✓ 4 Quadrants ชัดเจน

Engagement Plan

แผนการมีส่วนร่วมรายกลุ่ม ระบุวิธีการ ความถี่ และผู้รับผิดชอบ

✓ 5 ระดับการมีส่วนร่วม

Communication Plan

แผนการสื่อสาร ระบุ Key Message ช่องทาง ความถี่ และผู้รับผิดชอบ

✓ ครอบคลุมทุกกลุ่ม

Risk Assessment

การประเมินความเสี่ยงเชิงการเมือง พร้อมแผนรับมือสำหรับแต่ละกลุ่ม

✓ Risk Heat Map

Checklist

รายการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์ไม่ให้ตกหล่นกลุ่มสำคัญ

✓ ครบทุกขั้นตอน

★ **คุณภาพของ Deliverables:** ต้องอัปเดตอย่างต่อเนื่อง สื่อสารให้ทีมงานเข้าใจตรงกัน และใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ

ข้อผิดพลาดที่พบบ่อย

ลืมกลุ่มเปราะบาง

มักมองข้ามกลุ่มที่ไม่มีเสียง ไม่มีอำนาจต่อรอง แต่ได้รับผลกระทบสูง เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนยากจน

💡 **แก้ไข:** ใช้ checklist ตรวจสอบกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะ

ประเมินอิทธิพลผิด

ประเมินอิทธิพลตามตำแหน่งอย่างเดียว ไม่เห็นอิทธิพลผ่านเครือข่าย หรืออิทธิพลแฝง

💡 **แก้ไข:** ใช้ Influence Mapping วิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์

ไม่ทบทวนการวิเคราะห์

ทำครั้งเดียวตอนเริ่มโครงการ ไม่ติดตามการเปลี่ยนแปลง ทำให้กลยุทธ์ล้าสมัย

💡 **แก้ไข:** กำหนดความถี่ในการทบทวน ตั้ง alert สัญญาณเตือน

ใช้กลยุทธ์เดียวกับทุกกลุ่ม

ไม่ปรับกลยุทธ์ตามลักษณะของแต่ละกลุ่ม ใช้วิธีการสื่อสารหรือมีส่วนร่วมแบบเดียวกัน

💡 **แก้ไข:** ออกแบบกลยุทธ์เฉพาะกลุ่มตาม Power/Interest Grid

ไม่สื่อสารผลการวิเคราะห์

เก็บข้อมูลไว้ในทีมเล็กๆ ทีมงานอื่นไม่ทราบ ทำให้การดำเนินงานไม่สอดคล้อง

💡 **แก้ไข:** สื่อสารให้ทีมงานทุกระดับเข้าใจ ใช้เป็นเครื่องมือทำงาน

ละเลยกลุ่มคัดค้าน

มุ่งเน้นแต่กลุ่มสนับสนุน ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการกลุ่มคัดค้าน

💡 **แก้ไข:** ให้ความสำคัญกับกลุ่มคัดค้านเท่ากัน หาจุดร่วม ลดความขัดแย้ง

สรุปและเชื่อมโยง

Key Takeaways

- 1 แยก "ผู้ได้รับผลกระทบ" กับ "ผู้มีอำนาจตัดสินใจ" — บางกลุ่มอาจได้รับผลกระทบสูงแต่มีอิทธิพลต่ำ
- 2 อัปเดตการวิเคราะห์เมื่อบริบทเปลี่ยน — อิทธิพลและหาที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา
- 3 กลยุทธ์ต้องสอดคล้องกับระดับอิทธิพล — ใช้ Power/Interest Grid เป็นแนวทาง

Roadmap 3.2 → 3.3

- หัวข้อ 3.2
เข้าใจผู้เล่น (Stakeholders)
- ↓
- หัวข้อ 3.3
ประเมินทางเลือกนโยบาย

“ หลังจากเข้าใจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการ ประเมินทางเลือกนโยบาย (Policy Alternatives) เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดที่สามารถสร้างความยอมรับและสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้